

HAVASI ÉVA

SIR ANTHONY BARNES „TONY” ATKINSON, AZ EGYENLŐTLENSÉGGKUTATÁS NAGY MOGULJA EMLÉKÉRE

2017. január 20-án (Donald Trump zajos beiktatása napján) az Oxfordi temetőben csendesen búcsúztak korunk egyik legnagyobb közgazdászától, az egyenlőtlenség és a szegénység világszerte nagyra becsült kutatójától. Január elsején halt meg. Élete – súlyos betegsége ellenére is – az utolsó pillanatig szellemi alkotással telt.

Először matematikát tanult, s ezt követően lett közgazdász. Mestere James E. Meade, az 1977-es közgazdasági Nobel-díjas, makroökonómiával foglalkozó közgazdász, akinek tanítványai között ott találjuk Atkinson mellett többek között John Rawls-t is.

Tony B. Atkinson is ott volt a közgazdasági Nobel-díjra jelöltek között, de a díjat végül nem kapta meg. Tudományos teljesítménye, az emberi jogokért, a szegénység és az óriásira duzzadó egyenlőtlenségek felszámolásáért folytatott küzdelme azonban legalább akkora nyomott hagy a kortársakra és remélhetőleg a jövő nemzedékre e díj nélkül is, mint az őt feltétel nélkül tisztelő Nobel-díjasok munkái.

A gazdasági közpolitika (public economics) kiemelkedő reprezentánsa, a *Journal of Public Economics* alapítója és évtizedeken át szerkesztője, s e tárgykörben írott munkái, valamint Joseph Stiglitzcel, a kétszeres Nobel-díjas amerikai közgazdással a témában tartott előadásai¹ (1980) mindmáig meghatározó jelentőségűek.

Mi szociológusok, statisztikával is foglalkozó szakemberek és a szélesebb szakmai közvélemény is elsősorban az egyenlőtlenségről és szegénységről írott munkái révén ismerjük őt. A halálakor megjelent méltatások is, többek között a *Financial Times* (január 2-án), a *New York Times* (január 3-án), az *Economist* (január 7-én), a *Guardian* (január 10-én), ezt emelik ki munkásságából. Sokan a modern egyenlőtlenségkutatás atyjának nevezik. Különös értéke, hogy elméleti érdeklődése összekapcsolódott az adatok, a releváns és hiteles adatok iránti igényével és érzékenységgel. Ennek egyik kézzelfogható eredménye, ami a szakemberek mellett a felhasználók széles köre számára is hasznosítható, a World Wealth and Income Database (WID.world²), azaz a Világ Vagyoni- és Jövedelmi adatbázisa.

¹ Atkinson, Anthony B. – Stiglitz, Joseph E. (1980): *Lectures on public economics*. London–New York: McGraw-Hill Book Co.

² Lásd <http://wid.world> (A cikkben megadott összes internetes hivatkozás utolsó letöltésének időpontja: 2017. 01. 27.)

Tanítványai, Piketty és Saez, az adatbázist létrehozó és működtető többi kollégával együtt, weboldalukon gyönyörűen emlékeznek a mesterre, az inspirálóra, a szellemi megalapozóra.³

A jövedelem- és vagyoneeloszlás hosszú távú trendjének minél pontosabb bemutatására vonatkozó erőfeszítései saját művei mellett tanítványai révén is beérték. Ez utóbbiak közül Thomas Piketty „*Tőke a 21. században*” című munkája világsiker lett, magyarul is olvasható.

Atkinson élete során több mint negyven könyvet írt és legalább tízszer ennyi fontos tanulmánya, cikke jelent meg. Több egyetemen, köztük a London School of Economicson, s legutóbb az oxfordi Nuffield College-ban tanított, amelynek wardenje is volt. A Brit Akadémia 1984-ben választotta tagjai sorába, és még számos más akadémiának is tagja volt. Nemzetközi szervezetekben betöltött tisztségeit, megbízatásait lehetetlen lenne felsorolni.

Utolsó munkája, amely halála előtt néhány hónappal jelent meg, szintén egy ilyen megbízatáshoz kötődik. A Világbank felkérésére, az ő nevét viselő, 24 tagú Globális Szegénység Bizottság vezetőjeként jelent meg „*A globális szegénység monitorozásáról*”⁴ című tanulmány, amely a szegénység mérésének módszertanára, mérési nehézségeire fókuszált, és 21 kiemelt ajánlást is megfogalmazott. Az adatok minőségéért és összehasonlíthatóságáért folytatott szenvedélyes küzdelme ebben a munkában is kifejeződött.

Életét végigkísérte az egyenlőtlenség kutatása. Első könyve⁵, amely 1978-ban jelent meg, hazájára fókuszált, s a vagyoni egyenlőtlenségek időbeli változását, trendjét elemezte, kiemelt hangsúlyt helyezve a statisztikai adatokra, azok adatbázisba rendezésére. Legutolsó, 2015-ben megjelent könyve „*Egyenlőtlenség: Mit tehetünk ellene?*”⁶ címmel, már nemcsak hosszabb időtávon és szélesebb spektrumon elemzi az időközben egyre nagyobb társadalmi problémát jelentő egyenlőtlenségeket, hanem konkrét javaslatokat is megfogalmaz az egyenlőtlenségek kezelésére, csökkentésére.⁷ Az *Economist*⁸ a szellemes „*Mind the gap*” címmel közölt részletes ismertetőt a könyvről, melyben a „*gap*”, a szegények és gazdagok közötti egyre táguló „*rére*” vagy inkább szakadékra utal.

Magyar nyelven Ferge Zsuzsa ismertette és méltatta a könyvet, és a sokéves szellemi kapcsolatuk termékenyítő hatását.⁹

³ <http://wid.world/news-article/tonys-passing-wid-world-mourning-2>

⁴ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/25141/9781464809613.pdf>

⁵ Atkinson, Anthony B. – Harrison, Allan J. (1978): *Distribution of personal wealth in Britain*. New York: Cambridge University Press.

⁶ Anthony B. Atkinson (2015): *Inequality: What Can Be Done?* Cambridge: Harvard University Press. <http://www.acarindex.com/dosyalar/kitap/acarindex-1436513133.pdf>

⁷ Lásd Atkinson 15 javaslatát a saját weboldalán, itt: <http://www.tony-atkinson.com/the-15-proposals-from-tony-atkinsons-inequality-what-can-be-done/>

⁸ <http://www.economist.com/news/books-and-arts/21653596-anthony-atkinson-godfather-inequality-research-growing-problem-mind-gap>

⁹ In *50 könyv, amit minden baloldalinak ismernie kell*. Budapest: Noran Libro Kiadó, 2015, 97–102.

A Ferge Zsuzsa 85. születésnapja alkalmából az ELTE-n rendezett nemzetközi konferencián¹⁰ még szeretett volna részt venni, de az egészségi állapota miatt az egyetem meghívásának személyesen már nem tudott eleget tenni.

Atkinson ebben az utolsó könyvében is tényadatokkal és érvek sokaságával támasztja alá a helyzet igazságtalan és tarthatatlan voltát. Ezt az Oxfam legfrissebb tanulmánya¹¹ is megerősítette, mely szerint a világ nyolc leggazdagabb emberének vagyona mára már akkora, mint amennyit a világ lakosainak fele (3,6 milliárd ember!) együttvéve birtokol.

A család kérésére a családtagok mellett John Micklewright, majd utolsóként Adrian Sinfield, az ELTE többszörös vendégprofesszora, sokunk nagyra becsült oktatója búcsúzott tőle, talán a nevünkben is. A sikeres, elismert és szeretett professzor mellett ő arról az emberről is beszélt, akivel a hetvenes években vagy öt éven keresztül együtt állt szombatonként a Colchester High Streeten a Gyerekszegénység elleni Akciócsoport (Child Poverty Action Group) képviselőjében, és akivel együtt Essexben, a nyakukba csorgó esőtől ázva, röplapokat szórt a szociális jogok védelmében.

A szertartás éppen véget ért, amikor hirtelen felállt egy hölgy, és csak annyit mondott: *„Én csak azt akarom mondani, hogy milyen különlegesen szép, hogy éppen most – utalva Trump beiktatási ünnepségére – beszélünk egy ilyen jó, értékes emberről.”*

Meggyőződésem, hogy Tony B. Atkinson életműve alapvető jelentőségű az emberi jogokat tisztelő, egy igazságosabb és szolidárisabb világra törekvő embertársaink, szakmatársaink számára. Tudományos mérce és erkölcsi útmutatás.

¹⁰ A nemzetközi konferencia előadásait és a Ferge Zsuzsa tiszteletére készült zenei és más művészi alkotásokat, tanulmányokat és visszaemlékezéseket tartalmazó videókat, szövegközléseket lásd többek között itt: <https://www.facebook.com/ferge85>

¹¹ <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2017-01-16/just-8-men-own-same-wealth-half-world>